

ВІДГУК

офіційного опонента Гриньової Марини Вікторівни

про дисертацію Беляєва Сергія Борисовича

«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій»

подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Реформування національної системи освіти пов'язано з впровадженням в освітній процес сучасних педагогічних технологій, що обумовлює виділення серед актуальних питань пошук можливостей підвищення якості підготовки педагогічних працівників забезпечення формування принципово нових компетентностей, які передбачають продуктивну творчу професійну діяльність на основі використання інноваційних педагогічних технологій.

Виконання цього завдання потребує наукових пошуків шляхів забезпечення якісної теоретичної та практичної педагогічної підготовки в умовах закладу вищої освіти, що забезпечувало б формування здатності упроваджувати сучасні педагогічні технології, здійснювати їх адаптацію та модернізацію, розробляти власні педагогічні технології. У зв'язку з цим представлено до захисту дисертаційне дослідження є актуальним та своєчасним, адже воно відповідає низці вимог щодо формування системи професійних компетентностей, основні характеристики яких зазначені у «Галузевій Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти» (2013 р.), Законі України «Про освіту» (2017 р.), «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.), постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011 р.).

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Української інженерно-педагогічної академії: «Створення теоретичних і методичних засад професійної підготовки

майбутнього вчителя до розробки і використання педагогічних технологій» (державний реєстраційний номер 0118U006421), «Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти у сфері інтелектуальної власності» (державний реєстраційний номер 0119U101770).

Оцінюючи вагомі здобутки дисертаційного дослідження слід звернути увагу на наступні результати, які мають наукову цінність.

По перше, заслуговує схвалення розроблена автором концепція неперервної змістовно-процедурної інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів у розробленні методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій, що забезпечує продуктивне об'єднання їх положень у вирішенні комплексного завдання розроблення елементів системи професійної підготовки.

По-друге, дослідником визначено суть професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій, що представляє цілісну, з властивостями саморегуляції та саморозвитку, сформовану на основі неперервної системної змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів систему цілей, змісту, методів і засобів професійної підготовки, яка забезпечує формування системи професійних компетентностей (комплексу знань, вмінь та професійно важливих якостей), що є необхідними для продуктивної педагогічної діяльності зі створення та використання педагогічних технологій;

По-третє, розроблені на основі системної змістовно-процедурної інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів елементи методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій є науково обґрунтованими, доступними до впровадження, про що свідчать отримані практичні результати дослідження.

По-четверте, теоретично обґрунтовані матриці розроблення цілей і змісту, визначення методів навчання, розроблення технологічних

алгоритмів реалізації методичної системи професійної підготовки, елементи яких є результатом системної змістовно-процедурної інтеграції визначених методологічних підходів і забезпечують комплексне розв'язання завдання розроблення елементів методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій доводять продуктивність розробленої автором концепції неперервної змістовно-процедурної інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів у розробленні методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій.

Вважаємо, що всі сформульовані елементи наукової новизни не викликають сумнівів, а їх кількість і характеристика відповідають нормативним вимогам до докторських дисертацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, використаних методів та отриманих результатів дослідження, висновків, які сформульовані в дисертації підтверджується значною кількістю наукових джерел (633 найменування, з яких 36 – іноземними мовами). Визначені адекватні методи дослідження та репрезентативність вибірки в педагогічному експерименті, кількісний та якісний аналіз отриманих емпіричних результатів, застосування методів математичної статистики підтверджують достовірність отриманих результатів.

Це дає підстави констатувати, що дисертантом виконано всі поставлені у процесі дослідження завдання, а їх результати характеризуються науковою новизною і мають теоретичне та практичне значення.

Значення для науки і практики одержаних дослідником результатів полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано та розроблено: концепцію професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій на основі неперервної трьохетапної системної змістовно-процедурної інтеграції системного, компетентнісного й технологічного підходів, що визначає комплексне їх

використання для вирішення завдання розроблення елементів методичної системи професійної підготовки, етапами якої є: проектувальний (визначення структурних елементів системи та розроблення їх змісту), алгоритмічний (розроблення послідовних алгоритмів реалізації складових змісту професійної підготовки), діагностичний (визначення механізмів оцінювання результатів системи професійної підготовки); суть професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій, що представляє цілісну, з властивостями саморегуляції та саморозвитку, сформовану на основі неперервної системної змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів систему цілей, змісту, методів і засобів професійної підготовки, яка забезпечує формування системи професійних компетентностей (комплексу знань, вмінь та професійно важливих якостей), що є необхідними для продуктивної педагогічної діяльності зі створення та використання педагогічних технологій; цілі професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій, що передбачають послідовне формування компетентностей з використання педагогічних технологій, здійснення їх адаптації та модернізації, розроблення педагогічних технологій; зміст теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій, що забезпечує перманентний процес формування і розвитку професійних компетентностей з розроблення та використання педагогічних технологій впродовж всього терміну професійної педагогічної діяльності; матриці розроблення цілей і змісту, визначення методів навчання, розроблення технологічних алгоритмів реалізації методичної системи професійної підготовки, елементи яких є результатом системної змістовно-процедурної інтеграції визначених методологічних підходів і забезпечують комплексне розв'язання завдання розроблення елементів методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій; технологічні алгоритми реалізації методичної системи професійної підготовки, які відповідають

послідовним етапам реалізації змісту теоретичної та практичної підготовки й забезпечують формування системи професійних компетентностей щодо використання існуючих педагогічних технологій, здійснення їх адаптації та модернізації, розроблення нових педагогічних технологій; методичну систему підготовки майбутніх учителів, яку побудовано на основі розробленої концепції їхньої професійної підготовки до створення та використання педагогічних технологій, що забезпечує послідовне формування системи професійних компетентностей з використання педагогічних технологій, здійснення їх адаптації і модернізації, розроблення нових педагогічних технологій; уточнено: характеристичні ознаки (самостійність та творчість) навчальної діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій, які дозволили здійснити вибір методів навчання; засоби оцінювання стану підготовки до використання педагогічних технологій, які поєднують зовнішній моніторинг з самомоніторингом навчальних досягнень; зміст критеріїв, показників та рівнів професійної підготовки до розроблення та використання педагогічних технологій, що забезпечують можливість фіксації якісних змін у системі знань, умінь, професійно важливих якостей у майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій.

Також слід позитивно оцінити ряд питань, які отримали подальший розвиток у процесі виконання дисертантом поставлених завдань дослідження, а саме виділення на основі інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів етапів професійної підготовки, що дозволяють забезпечити формування професійних компетентностей з розроблення та використання педагогічних технологій.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми наукового дослідження; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, концепцію та загальну гіпотезу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів; наведено відомості про впровадження та апробацію основних положень дослідження; наведено відомості про публікації.

В першому розділі досліджено сучасний стан та проблеми професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій в педагогічному закладі вищої освіти. На підставі детального аналізу стану професійної педагогічної підготовки, нормативних вимог та методологічних підходів до розроблення стандартів вищої освіти виявлено основні суперечності та сформульовано проблему дослідження.

У другому розділі здійснено аналіз можливостей компетентнісного, системного та технологічного підходів у розробленні елементів методичної системи професійної підготовки, доведено необхідність їх неперервної системної змістовно-процедурної інтеграції у вирішенні комплексного завдання розроблення методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій. До вагомих результатів другого розділу належить розроблена концепція неперервної системної змістовно-процедурної інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів у розробленні елементів методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій, етапами якої є: проектувальний (визначення структурних елементів системи та розроблення їх змісту), алгоритмічний (розроблення послідовних алгоритмів реалізації складових змісту професійної підготовки), діагностичний (визначення механізмів оцінювання результатів системи професійної підготовки). Варто відзначити, що розроблена концепція неперервної системної змістовно-процедурної інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів показала свою ефективність під час розроблення матриць інтеграції зазначених

підходів у розробленні цілей, змісту, визначення методів, розробленні технологічних алгоритмів реалізації етапів професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій.

В третьому розділі здійснено обґрунтування цілей, змісту, методів, засобів, етапів реалізації авторської методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів на основі інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів, розроблено технологічні алгоритми реалізації етапів професійної підготовки та засоби діагностики, систему критеріїв та показників для визначення стану професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій.

Варто наголосити, що розроблені у другому розділі теоретичні положення щодо процедури розроблення змісту елементів методичного системи професійної підготовки отримали практичну реалізацію, що мало результатом представлену в третьому розділі структурно-функціональну модель методично системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій.

У четвертому розділі поетапно реалізовано авторську методичну систему, визначено мету, завдання, етапи проведення педагогічного експерименту, приведено його результати. Слід відзначити ґрунтовність наведених даних щодо організації та проведення педагогічного експерименту, процедуру впровадження методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій, критерії та показники з допомогою яких здійснювалась діагностика стану професійної підготовки майбутніх учителів.

Загальні висновки дисертаційної роботи адекватні його завданням, повною мірою відображають структури та зміст дисертації, чітко сформульовані, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Рекомендації щодо використання результатів дослідження.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в можливості використання неперервної трьохетапної системної змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів для розробки систем професійної підготовки фахівців інших напрямів і спеціальностей.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в розробці та впровадженні авторського навчально-методичного комплексу, що включає: навчальні та навчально-методичні посібники: «Теоретичні основи педагогічної технології», «Нові педагогічні технології», «Теорія і практика оптимізації структури педагогічної системи»; опорні конспекти лекцій: «Передові технології в початкових класах», «Нові технології навчання та виховання»; робочі навчальні програми з дисциплін: «Інноваційні технології викладання навчальних предметів» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр», «Нові технології навчання та виховання» та «Технологія цілісного освітнього процесу» для здобувачів освітнього ступеня «магістр», системи лекційних та семінарсько-практичних занять; діагностичний комплекс оцінювання рівня професійної підготовки майбутнього вчителя до розроблення та використання педагогічних технологій.

Оцінювання повноти викладу основних результатів дисертації дає підстави констатувати, основні положення та висновки дослідження відображено в 56 публікаціях, з них 51 одноосібна, у тому числі: 1 монографія (одноосібна); 1 навчальний посібник (одноосібний); 28 статей – у провідних фахових наукових виданнях України (1 – у співавторстві); 4 статті – у зарубіжних періодичних виданнях; 2 статті – у періодичних виданнях, які внесено до міжнародних наукометричних баз; 16 тез – у збірниках матеріалів конференцій; 1 навчальний посібник, який рекомендовано Міністерством освіти і науки України (у співавторстві); 1 навчально-методичний посібник (у співавторстві); 2 опорні конспекти лекцій (у співавторстві). Наукові положення достатньо ґрунтовано апробовані під час участі в міжнародних, усеукраїнських та регіональних конференціях.

Таким чином, кількість та якість публікацій, їх обсяг дають підстави говорити про їх відповідність вимогам щодо оприлюднення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Ознайомлення з текстом автореферату дає підстави про висновки про ідентичність його положень і змісту дисертації. Структура та зміст автореферату відповідають вимогам МОН України

Зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи проведене дослідження варто звернути увагу на ряд недоліків та дискусійних питань.

1. На сторінках 63-64 тексту дисертації серед джерел формування змісту освітньо-професійної програми підготовки фахівця визначається вільний вибір закладу освіти, що не відповідає сучасним вимогам формування змісту ОПП підготовки фахівця.
2. У другому розділі вивчення можливостей розроблення системи професійної підготовки розпочинається з методології компетентнісного підходу, у той час як системний підхід має переважне значення з позиції загальнонаукової методології.
3. Дослідник занадто багато уваги приділяє аналізу діяльнісного підходу під час опису можливостей компетентнісного підходу в розробці методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів.
4. Інтеграція положень компетентнісного підходу у розробленні змісту елементів системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій не має посилань на зміст «Національної рамки кваліфікацій».
5. Потребує деталізації зміст індивідуального комплексу прийомів упровадження педагогічних технологій (сторінки 267-273 тексту дисертації)

Викладені зауваження та побажання не є концептуальними і не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертації, яка є самостійним завершеним дослідженням, а її результати є вагомим внеском у

теорію і практику професійної підготовки майбутніх учителів. Дослідження відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19.08.2015 р., а її автор, Беляєв Сергій Борисович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
декан природничого факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

М. В. Гриньова

